

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ

Свічкарь Віталій Анатолійович,

к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки та маркетингу,
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка

Глобалізація є провідною тенденцією розвитку фінансових систем сучасності, що характеризується складністю і розвиненістю процесів інтернаціоналізації, які в свою чергу є результатом поглиблення фінансових зв'язків країн. Саме ринок цінних паперів стирає межі між країнами, виходячи на світовий глобальний рівень, де здійснюється перерозподіл значної кількості світових фінансових ресурсів та їх потоків.

Найбільш активно переливання фінансових ресурсів здійснюється у світових фінансових центрах (фінансових центрах світу). Світові фінансові центри – це ті місця, де торгівля фінансовими активами між резидентами різних країн має особливо великі масштаби. Найважливішими та найбільшими фінансовими центрами є Нью-Йорк, Лондон, Токіо.

Біржова система США є найбільшою у світі. Позабіржовий ринок представлений системою NASDAQ – автоматизованою системою котирування національної асоціації фондових дилерів (утворена у 1971 р.), системою «рожевих аркушів» (pink sheets market) і системами «Instinet», «Lattice» та ін. Завдяки використанню комп'ютерної техніки на сучасному етапі розвитку наукового прогресу зникла необхідність в існуванні системи регіональних бірж. Саме на основі середнього показника курсів акцій найбільш великих компаній США розраховується індекс Dow Jones Industrial Average (DJIA), який публікується фірмою Dow-Jones company з кінця XIX ст. [1].

Крім індексів DJIA та S&P, у США публікуються індекси, що характеризують курси акцій на фондових біржах Нью-Йорка, Американській та регіональних біржах, а також індекс автоматизованого котирування Національної асоціації дилерів цінних паперів (NASDAQ). Індекси NASDAQ відображають обіг цінних паперів на позабіржовому ринку. Вони обчислюються подібно до названих індексів, але за базу, що дорівнює 100, береться вартість акцій на 5 лютого 1971 р.

На відміну від США, в інших країнах розраховується менше фондових індексів. Найчастіше діє один фондовий індекс. В Англії це індекс «Рейтер» (Reuters), у Німеччині – індекси FAZ та DAX, у Франції – індекси CAC-40 та CAC-240, в Японії – «Ніккей» (Nikkei 225). Також у Європі розраховується FTSE 100 Index (англ. Financial Times Stock Exchange Index) – фондовий індекс, який розраховується агенством «Financial Times», який вважається одним з найбільш впливових біржових індикаторів в Європі [2].

Фондові індекси, які є індикаторами стану економіки (загальних характеристик макроекономічної ситуації і інвестиційного клімату) в межах

конкретної країни, відносяться до категорії національних фондових індексів.

У Великобританії, в порівнянні з іншими розвинутими країнами Заходу, існує високий ступінь концентрації фондових бірж. Всього функціонує 22 біржі, кожна з яких має свій статут і список зареєстрованих компаній. Центральна біржа знаходиться в Лондоні. На цій біржі торгівля здійснюється на п'яти ринках: внутрішніх акцій, іноземних акцій, британських урядових облігацій, а також внутрішніх і іноземних цінних паперів з фіксованим відсотком, продажу опціонів. Структура ринків, на яких здійснюється торгівля на даній біржі:

1) ринок внутрішніх акцій (The Domestic Equity Market) чітко ділиться на три сегменти;

2) ринок британських урядових акцій (The Gilt-Edged Market) дає можливість контролювати процентні ставки і грошову масу на ринку. Цей ринок регулюється як Банком Англії, так і самою біржею;

3) ринок продажу опціонів (The Trade Options Market). На цьому ринку концентрується торгівля опціонними контрактами на акції британських і іноземних підприємств, урядові облігації і валюти. На відміну від інших ринків торгівля на цьому ринку відбувається в операційному залі біржі, а пропозиції щодо купівлі або продажу сповіщаються голосом (на інших ринках повністю використовуються торговельно-інформаційні системи) [2].

Характерною особливістю біржової торгівлі Великобританії є можливість для кількох конкуруючих дилерів купувати або продавати за власні кошти цінні папери конкретної компанії. На первинному ринку обертаються такі види цінних паперів, як: цінні папери, випущені урядом та фірмами Об'єднаного Королівства та єврооблігації, випущені іноземними позичальниками. На вторинному ринку обертаються внутрішні акції, зареєстровані на Міжнародній фондовій біржі цінних паперів компаній, незареєстровані цінні папери, першокласні цінні папери (державні облігації, що випускаються Банком Англії), цінні папери фірм з фіксованими процентними ставками, опціони та іноземні акції [3].

На японських фондових ринках на відміну від вищезгаданих майже відсутня інтернаціоналізація. Ринок цієї країни є досить відгородженими від іноземних інвестицій і тому іменується типовою олігополією. Усього в Японії існує 8 бірж, найбільша з яких знаходиться в Токіо (80% обороту).

У Японії одним із найвідоміших індикаторів є сімейство індексів Daiwa Convertible Bond Index (DCBI), що відбиває динаміку ринку конвертованих облігацій, які відповідають лістингу Токійської фондової біржі. На Токійській біржі відсутнє персональне членство: її членами можуть бути тільки фірми, що займаються торгівлею цінними паперами.

На відміну від США та Великобританії, в Німеччині немає чіткого розподілу на центральну і місцеві біржі, однак домінуючу роль в біржовому обороті відіграє Франкфуртська Фондова Біржа (75% всього обороту по акціях і 74% обороту по облігаціях) [3]. Головною особливістю німецької біржової системи є домінуюча роль банків, які є членами бірж. З 1993 р. Франкфуртська фондова біржа реорганізована в ПАТ «Німецька біржа», де 81% акцій належить

банкам, 10% – регіональним біржам і 9% – маклерам.

Особливою частиною ринків, що розвиваються, є країни, які входять до так званого «frontier index IFC» (високоризикований ринок). Ці країни зазвичай характеризуються обмеженим доступом до фондових ринків, невеликими розмірами компаній і низькою ліквідністю. Приналежність України до цієї групи свідчить про недостатню розвинуту інфраструктуру фондового ринку України та невідповідність міжнародним стандартам. Але включення її до міжнародного індексу свідчить про зацікавленість зарубіжних інвесторів фондовим ринком України [4].

Основну роль на фондовому ринку відіграють інвестори (постачальники капіталу, що вкладають свої кошти в придбання цінних паперів) та емітенти (споживачі капіталу, що залучають кошти шляхом випуску цінних паперів), але є ще велика кількість суб'єктів, насамперед посередників, які забезпечують нормальне функціонування фондового ринку і є необхідною його частиною. У багатьох країнах посередників, які працюють на фондовому ринку, найчастіше називають інвестиційними інститутами або професійними учасниками ринку цінних паперів, і їх діяльність регулюється певними нормативними актами.

Для побудови стабільного та високо розвинутого фондового ринку в Україні з огляду на процеси глобалізації та євроінтеграції, у яких бере участь економіка України, необхідним є використання західного досвіду у цій сфері. Так, досвід країн Центральної та Східної Європи свідчить, що суттєву роль у становленні ліквідного фондового ринку в цих країнах відіграла держава. Така політика здійснювалася в декілька етапів, в рамках яких відбувалося вирішення конкретних, чітко окреслених цілей в рамках загальної стратегії сприяння розвитку фондового ринку та в контексті загальної реформи вітчизняного фінансового сектору.

Можна виділити основні проблеми, які сьогодні перешкоджають розвитку фондового ринку України. До них належать:

- нерозвинутість інструментів фондового ринку;
- відсутність розвинутої національної біржової системи;
- недосконалість законодавства про оподаткування операцій з цінними паперами;
- відсутність досконалої системи контролю за ринком;
- недостатня прозорість діяльності емітентів та професійних учасників фондового ринку;
- повільний розвиток інфраструктури вітчизняного фондового ринку, зокрема депозитарної системи, яка значною мірою відстає від потреб ринку;
- низький технологічний рівень функціонування ринкової інфраструктури;
- недостатній рівень знань та відсутність інформування населення про діяльність ринку цінних паперів;
- слабкість внутрішнього інвестора, недовіра населення до цінних паперів;
- низький рівень корпоративної культури;
- відсутність вільної торгівлі цінними паперами он-лайн;

– відсутність нової працюючої технології, ефективної розрахунково-клірингової системи та можливості в анонімному режимі за принципом «поставка проти платежу».

Наявність цих проблем значно ускладнює розвиток фондового ринку як такого та стабільну діяльність його суб'єктів.

Отже, удосконалення законодавства у всіх сферах функціонування ринку цінних паперів України має створити конкурентне середовище як в економічній, так і у фінансовій системах, яке б дало змогу інвестору-емітенту, інформаційному працівнику як споживачу послуг фондового ринку впливати на інфраструктурні зміни, що відбуваються на ньому.

Список використаних джерел

1. Солодкий М. О. Біржовий ринок США: стан та перспективи розвитку / М. О. Солодкий, В. О. Гниляк // Ефективна економіка. – 2015. – №10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=378>.

2. Пепа Т.В. Біржова діяльність: навч. посіб. / Т.В.Пепа, Т.І. Пішеніна, В.В. Лавринович. – К.: Ліра-К, 2016. – 540 с.

3. Регулювання ринку цінних паперів (досвід США, Великої Британії та Німеччини) / Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром USAID [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29253.pdf>

4. Корніяка О.В. Фондовий ринок як чинник розвитку великого бізнесу в Україні / О.В. Корніяка // Історія нар. госп-ва та екон. думки України. – 2016. – Вип. 49. – С. 176-186.